

Saulius Kutas PRIEŠKARINĖS LIETUVOS IŠRADĖJŲ PATENTAI

Išradėjų Lietuvoje būta jau XVII a. Kazimieras Simonavičius, kilęs iš Žemaitijos, Vilniaus universiteto auklėtinis, artilerijos inžinierius 1650 m. Amsterdame išleido veikalą "Didysis artilerijos menas" lotynų kalba. Veikalo penktojoje knygoje "Apie raketas" aiškinama kietojo kuro raketų konstrukcija, iškelta daugiapakopės raketos ir raketinės artilerijos idėja.. Aleksandras Griškevičius Viekšniuose pradėjo bandyti savo sukonstruotus skraidymo aparatus, vieną iš jų 1851 m. aprašė knygoje "Žemaičio garlėkys". Jonas Garalevičius kartu su Aleksandru Kulvinsku 1911 m. sukonstravo ir pastatė pirmąjį Lietuvoje sklandytuvą.

XIX a. pabaigoje "Aušroje" kelis kartus buvo rašoma apie mechaniką iš Vilkaviškio R. Bukavietį, kuris "užsiimdamas mechanikais ištyrinėjimais išrado du iki šiol nežinotų prietaisų judyti visokias dirbtuves, gospadoriškas ir fabrikiškas". Pirmasis "judytojas vandeninis". Tai buvo nesudėtingos konstrukcijos 4 arklio jėgų galios vandens variklis.

Nebuvo svetima lietuviams ir "perpetum mobile" idėja.

Lietuvoje, kaip tuometinės Rusijos imperijos dalyje, nuo 1840 m. galiojo Rusijos įstatymai. 1967 m. Rusijoje priimtas nutarimas "Dėl privilegijų už naujus išradimus ir atradimus išdavimo". Lietuvių laikraščio "leidėjas A. Smilga išrado vaškinį popierių kopijavimui, jam išduotos dvi privilegijos Nr. 1965 ir Nr. 4920, tačiau dėl savo teisių teko dalyvauti daugelyje teismo procesų, kada teismai buvo pažiedėję pusėje.

Rusijoje visi norminiai aktai, reguliuojantys pramoninės nuosavybės apsaugą, buvo įjungti į Pramonės įstatus. Šie Pramonės įstatymai Lietuvoje galiojo iki 1918 m. ir kurį laiką po to, kai Lietuva išsikovojo nepriklausomybę.

Išradimų registracija Lietuvos Respublikoje susirūpinta tik 1923 m. Šią funkciją atliko Finansų ministerija, paraiškos buvo paduodamos bei išradimų ir prekių ženklų apsaugos dokumentai išduodami minėtos ministerijos Prekybos departamento Patentų skyriuje. Šio skyriaus vedėjas Gerasimas Radiukas vėliau tapo Prekybos departamento Patentų referentu.

Nepriklausomoje Lietuvoje 1922 m. balandžio mėn. užregistruojamas pirmasis prekių ir paslaugų ženklas. 1925 m. sausio 27 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Prekių ženklams saugoti įstatymą, o 1926 m. birželio 9 d. Prekių ženklams saugoti įstatymui vykdyti instrukciją. Iki 1928 m., kol nebuvo priimtas Lietuvos patentų įstatymas, išradimams patentai nebuvo išduodami, išradimai pradedami registruoti nuo 1923 m. ir jiems išduodami laikini apsaugos liūdijimai. Tam tikslui buvo paruoštos "Išradimų registravimo taisyklės". Pagal šias taisykles Finansų ministerijos Prekybos departamentas registravo Lietuvos ir užsienio pliečių išradimus. Pirmieji laikinieji apsaugos liūdijimai išduoti: 1923 m. kovo 22 d. J. Kopelevičiui - Juozefenui iš Kauno už išradimą "Plytų sujungimo lietuviškoji sistema" ir 1923 m. gegužės 15 d. Karoliui Tuchschiereer iš Vokietijos už išradimą "Medžių sujungimas (leidžiant metalinį žiedą į padarytas medžiuose išdrožas)".

Lietuvoje pirmieji teisės aktai, nustatantys išradėjų teisių apsaugos pagrindus buvo 1928 m. gegužės 14 d. priimtas Išradimų ir patobulinimų apsaugos įstatymas, šio įstatymo vykdymo instrukcija bei Išradimų, patentų, prekių ženklų ir fabriko pavyzdžių (modelių ir piešinių) valstybės rinkliavų įstatymas. (1 pav.)

Pirmasis patentas Nr.1, išduotas 1928 m. rugsėjo 18 d. Anglijos firmai "Photomation parent Corporation Ltd" už išradimą "Patobulinimas fotografijos aparatuose", paskelbtas Vyriausybės žiniose D.2.-1929, Nr. 52, p.7. Pirmojo Lietuvos pareiškėjams išduoto patento Nr. 90. Jis išduotas 1928 m. gruodžio 21 d. inžinieriui A.Veintraubui iš Kauno "Vielinių įvijų "X" raidės pavidalo įtaisas neduodas vieliniam lovos dugnui įgriūti", paskelbtas Vyriausybės žiniose D.2.-1929, Nr. 54, p.8.(2 pav.)

Per visą minėto Įstatymo galiojimo laiką Lietuvoje buvo užpatentuota 1022 išradimai, jų tarpe 131 Lietuvos išradėjo darbas. Paskutinis patentas Nr. 1022, išduotas 1940 m. lapkričio 23 d. Vandai Ramaševskienei iš Vilniaus "Izoliacinės statybinės medžiagos - plytų ir tuščiavidurių blokų - gaminimo būdas ir prietaisai". Vyriausybės žiniose jau nebuvo paskelbtas.

Daugiausia išradimų užregistravo ir gavo patentus: Kauno gyventojai - 56, Klaipėdos - 9, Šiauliu - 6, Panevėžio - 4. Tačiau pažymėtina, kad techninė mintis kirbėjo, pažangos paieškos vyko ir, atrodytų, nuošaliuose Lietuvos miesteliuose ir kaimuose. Patento Nr. 218, išduoto 1929 m. lapkričio 20 d., "Pamatinis siuvėjo cirkulis" autorius Kėdainių apskrities Šetos miestelio gyventojas Pranas Urbanavičius. Patento Nr. 316, išduoto 1930 m. rugpiūčio 5 d. , "Automobilių konstrukcijos pagerinimas" autorius Raseinių apskrities Nemakščių gyventojas Neveravičius. Patento Nr. 380, išduoto 1931 m. gegužės 7 d. , "Kelmams rauti mašina" autorius Telšių apskrities Nevarėnų valsč. Virmenų km. gyventojas Antanas Vilkas. Patento Nr. 430, išduoto 1932 m. sausio 16 d. , "Siuvamai mašinai prietaisas garantuojantis išviršinių siūlų tiesumą" autorius Vilkaviškio apskrities Alvito valsč. Giedrių km. gyventojas Viktoras Juodkunaitis.

26 patentai yra susiję su energetika.

Tai įvairių kuro rūšių naudojimas - pat. Nr. 206, išduotas 1929 m. spalio 15 d. Klaipėdos gyventojui Hans Klawieter, "Įtaisyimas kambarių krosnims skystomis degamomis medžiagomis kūrenti". Patalpų ir medžiagų šildymas - pat. Nr. 704, išduotas 1935 m. gruodžio 10d. Kauno gyventojui Feodorui Bliumentaliui, "Centrinio šildymo, džiovyklų ir panaš. tikslams katilas kaip ir jo gamybos būdas". Degimo procesų tobulinimas, garo gamyba ir panaudojimas - pat. Nr. 217, išduotas 1929 m. lapkričio 26 d. Šiauliu gyventojui Petrylai Broniui, "Priemonė ir aparatas garo gavimui". Vidaus degimo variklių tobulinimas - pat. Nr. 359, išduotas 1931 m. sausio 31 d. Kazlų Rūdos gyventojams P. Šeškeviciui ir V. Čibirkai, "Dvigubo veiksmo vidaus degimo variklis". Vėjo energijos panaudojimas - pat. Nr. 451, išduotas 1932 m. balandžio 9 d. Lietuvos Universiteto doc. Vladimirui Stankevičiui, "Vėjo jėgos stulpas", pat. Nr. 511, išduotas 1933 m. kovo 29 d. Rokiškio gyventojui Antanui Diržiui, "Karuselinio tipo vėjo variklis". Apšvietimo įtaisai, garo katilų kūryklų tobulinimas - pat. Nr. 1006, išduotas 1940 m. balandžio 23 d. Marijampolės gyventojui Antanui Runkauskui, "Garo katilo paslankaus ardymo pakūros patobulinimas".(3 pav.)

Patentuotus išradimus, be jau minėtų vietovių, sukūrė Alytaus, Jonavos, Kybartų, Kudirkos Naumiesčio, Šilutės, Tauragės, Utenos, Veliuonos, Žaslių ir kitų vietovių šviesuoliai.

Pramonės nuosavybės teisių apsaugos, patentų, prekių ženklų registravimo ir apsaugojimo srityje Lietuva nebuvo izoliuota ar užsidariusi valstybė. Buvo sudaryti ir iki okupacijos 1940 m. galiojo tarptautiniai susitarimai:

- su Čekoslovakija nuo 1923m.spalio 12 d.

- su Italija nuo 1929 m. rugpiūčio 5 d.
- su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis nuo 1929 m. spalio 11 d.
- su SSSR nuo 1930 m. gegužės 19 d.
- su Latvija nuo 1930 m. birželio 30 d.
- su Prancūzija nuo 1930 m. liepos 25 d.
- su Didžiąja Britanija nuo 1931 sausio 18 d.
- su Švedija nuo 1932 m. sausio 18 d.
- su Portugalija nuo 1932 m. liepos 13 d.
- su Danija nuo 1934 m. balandžio 17 d.
- su Estija nuo 1936 m. vasario 18 d.

Užrašai po iliustracijomis:

1. Keturi teksto puslapiai (manau, kad galima sumažinti formatą)

Vyriausybės žiniose Nr. 273 paskelbti Įstatai nustatantys, išradėjų teisių apsaugos pagrindus.

2. Patentas Nr. 761.

Taip atrodė išradėjui išduotas Lietuvos Respublikos patentas.

3. Patento Nr. 1006 brėžinys.

Išradimo Nr. 1006 "Garo katilo paslankaus ardymo pakūros patobulinimas" brėžinys.